

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 10 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934

ΑΡΙΘ. 45

Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΑΜΒΛΥΝΣΙΣ

Δέκα και ἕξ ὅλα ἔτη παρήλθον μετὰ τὸ πέρας τοῦ τελευταίου μεγάλου πολέμου καὶ ὁ δι' αὐτοῦ ἐκ θεμελίων συνταραχθεὶς κόσμος δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ ἀνασυνταχθῇ, παρὰ τὴν πρὸς τοῦτο ἀέναντον διεθνή κίνησιν. Ὅχι μόνον δὲ αἱ διαρκεῖς θεικαὶ προσπάθειαι δὲν κατέληξαν ἀκόμη εἰς ὀριστικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ καὶ προχθὲς μόλις ὅλως ἀπροσδοκῆτως συνέβησαν γεγονότα τοιαῦτα, ὥστε νὰ νομισθῇ πρὸς στιγμήν ὅτι καὶ τὸ ὀλίγον μέχρι σήμερον ἐπιτευχθὲν θὰ ἀνατραπῇ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ ἀπειληθῇ ἀναστάσις νέα, πολὺ χειροτέρα τῆς τοῦ τελευταίου πολέμου. Ἡ ἐν ἐπισημοτάτῃ ὑποδοχῇ ἐν μέσῳ χιλιάδων ἀνθρώπων δολοφονία τοῦ βασιλέως τῆς Νοτιοσλαβίας Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας κρατεῖ ἀκόμη τὸν κόσμον κατάπληκτον καὶ περιδεῶ, διότι ζωηρὰν διατηρεῖ τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐκ τῆς δολοφονίας τοῦ διαδόχου τῆς Αὐστρίας ἑξαπολυθείσης εἰς τὴν οἰκουμένην τρομερᾶς συμφορᾶς.

Δὲν ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς εἴτε τὰ ἐλατήρια τῆς δολοφονίας τοῦ 1918, εἴτε οἱ λόγοι τῆς προχθεσινῆς ἐν Μασσαλίᾳ οἱ διεθνολόγοι καὶ οἱ πολιτικοὶ χαρακτηρίζουν τὰς τοιαύτας ἀνθρωποκτονίας ὡς «πολιτικὰ ἐγκλήματα» καὶ «πατριωτικοὺς φόνους», διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐξετάζουν καὶ ἐκτιμῶσιν αὐτοὺς διὰ μέτρον ἐπιεικεστέρου τοῦ τῆς καθόλου ἠθικῆς. Ὁ πολιτικὸς κόσμος κατεσκεύασεν ἠθικὴν ἰδικήν του, καὶ κατ' αὐτὴν κρίνει περὶ τῶν τοιούτων κακουργιῶν.

Τὸν τοιοῦτον ὅμως τῆς ἠθικῆς διχασμὸν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία δὲν δέχεται. Ἡ ἠθικὴ εἶνε μία, καὶ τὰ λεγόμενα πολιτικὰ ἐγκλήματα, ὅποια τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος, δὲν ἔχουν τὰ ἐλαφρυντικά, τὰ ὅποια ἐπιτρέπει ἡ πολιτικὴ ἐκτίμησις. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐὰν τὸ ἐγ-

κλημα τὸ ἀποτολμηθὲν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ αὐστριακοῦ ἀρχιδουκὸς καὶ προκαλέσῃ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἤγαγε μετὰ πέντε ἔτη εἰς τὴν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ ἀγ. Γερμανοῦ δημιουργίαν τῆς σημερινῆς μείζονος Νοτιοσλαβίας διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν Σέρβων, τῶν Κροατῶν καὶ τῶν Σλοβένων, τὸ σημερινὸν ἐγκλημα τῆς Μασσαλίας ὠρμήθη ἀκριβῶς ἐκ τῶν ἐναντίων ἐλατηρίων, πρόέκυψε δηλαδὴ ἐκ τῆς δυσαρεσκείας διὰ τὴν ἔνωσιν ταύτην, καὶ ἔχομεν οὕτω τὴν αὐτὴν ἀπαράλλακτον ἀνθρωποκτονίαν ἐξ ἀντιθέτου εἶδους πατριωτισμῶν.

Ἄλλ' αἱ ἀνθρωποκτονίαι τῆς Μασσαλίας φέρουσιν εἰς τὸν νοῦν μας τὴν ταυτόχρονον μεγάλην ἐν Ἰσπανίᾳ αἱματοχυσίαν ἐκ τῆς ἐκεῖ ἐκτραγείσης κομμουνιστικῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ κρατοῦντος πολιτειακοῦ καθεστώτος. Χιλιάδες ἀνθρώπων κατ' αὐτὴν ἐφονεύθησαν ἄνευ διακρίσεως καταστάσεως, ἡλικίας καὶ φύλου, ἵνα ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἐγερωθῇ ὁ ἰσπανικὸς πύργος τοῦ κομμουνιστικοῦ παραδείσου, τῶν γλυκυτήτων τοῦ ὁποίου τόσον ἀνέτως γεύονται τὰ ἀξιοδρήνητα ἑκατομμύρια τῶν δούλων τοῦ ρωσικοῦ μπολσεβισμού.

Καὶ ἄγεται τις ἄκων εἰς τὸ θλιβερὸν συμπέρασμα, ὅτι ἢ ἐπὶ τετραετίαν παράτασις τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ ἢ τεραστία ἔκτασις τῶν κατ' αὐτὸν ἀνθρωποκτονιῶν φαίνεται ἀποσκληρύνασα τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τόσον, ὥστε κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν ἐποχὴν νὰ μὴ ἀναγνωρίζεται ἀξία εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν τὴν ἀπαξίαν αὐτῆς ἐπαγγέλλεται ὁ ρωσικὸς κομμουνισμὸς, ὅστις καθ' ἑκάστην τυφεκίζει ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας ἀνθρώπων, τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐνόητον, διότι ἐν τῇ ὕλιστικῇ κοσμοθεωρίᾳ τοῦ λενινικοῦ μαρξισμού ὁ ἀνθρώπος εἶνε ἄνευ ψυχῆς. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα, δυστυχῶς, κατήνησε μεταπολεμικῶς νὰ φέρῃ γενικώτερόν τινα χαρακτῆρα, καὶ οἱ μὴ πολιτικοὶ δὲ καὶ

οἱ πολιτικοὶ φρόνοι τοῦ τε ἐθνικιστικοῦ σοβι-
νισμοῦ καὶ τῆς διεθνιστικῆς μανίας, καὶ τὸ
πλήθος ἀκόμη τῶν αὐτοκτονιῶν, μαρτυροῦν
ἐπισημημένην ἀναληθισίαν πρὸς ὅ,τι πολυτιμώ-
τερον ἔχει λαβῶν παρὰ τοῦ Ἀημιουργοῦ του
ὁ ἄνθρωπος.

Ἡ ἀμβλυνοσις αὕτη τῆς εὐαισθησίας πρὸς
τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ κατάφω-
ρον ἀντίθεσιν πρὸς τὰς διεθνεῖς προσπαθεῖας
περὶ ἐνισχύσεως καὶ ἐμπεδώσεως τοῦ πνεύμα-
τος τῆς εἰρήνης ἐν τῇ ἀνθρωπότητι. Διότι πῶς
εἶνε δυνατόν νὰ εὐδοθη ἡ εἰρήνη τοῦ συνό-
λου, ὅταν ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους ψυχαῖς δεσπόζη
τοιαύτη ἀναισθησία πρὸς τὰς μεγάλας ἀξίας
καὶ τοσαύτη ταραχὴ καὶ ἐμπάθεια; Ἡ ὅλη διε-
θνῆς εἰρηνευτικὴ κίνησις τείνει νὰ ἐμφανισθῇ
ὡς αὐτόχρομα τραγικῆς παραισθησίας, ἐφ' ὅσον
παραβλέπει ὅτι τὸ ὅλον εἶνε οὐ μόνον μειζρον
τῶν μερῶν του, ἀλλὰ καὶ οὐσιωδῶς διάφορον
αὐτῶν.

Τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν ταῦτα ἐπιβάλλουν
τὸ καθῆκον νὰ καταστῇ συνειδητὸν εἰς τὰ ἄ-
τομα καὶ τὰς κοινωνίας ὅτι μία εἶνε ἡ ἠθικὴ
καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἠθικοῦ γνώμονος μετροῦν-
ται αἱ οἰαιδήποτε τῶν ἀνθρώπων πράξεις, καὶ
ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ ἀξίαν τοιοῦτου μεγέ-
θους, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχη ἀντάλλαγμα δι' αὐ-
τήν, οὐδ' ἐὰν ἤθελε δοθῇ ὡς τοιοῦτος «ὄλος ὁ
κόσμος» (Μθ. ιϚ', 26)

Η ΠΙΘΑΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΣ

Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι, κατὰ τὰ προειρημένα,
ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀθάνατος, μία ἀποκάλυψις, ἀπὸ
οἰαςδήποτε ὕψους καὶ ἀν τὴν θεωρήσωμεν, φαίνεται
νὰ ἦνε πιθανή. Διότι ὁ μὲν Θεὸς εἶνε Ὁν, τὸ ὁ-
ποῖον φαίνεται διατεθειμένον νὰ κάμῃ μίαν ἀποκά-
λυψιν· ὁ δὲ ἄνθρωπος εἶνε ὄν ἀκριβῶς κατάλληλον
νὰ τὴν λάβῃ.

Ἄς ἐξετάσωμεν τὸ πρῶγμα λεπτομερέστερον. Καὶ
δὴ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπειτα
ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τοῦ ἀνθρώπου.

α) Εἶδομεν ἤδη ὅτι ὁ Θεὸς ἐνδιαφέρεται περὶ τῆς
εὐημερίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὡς ἀγαθοποιὸς καὶ ὡς
δίκαιος, καὶ ὅτι φαίνεται ἐπιθυμῶν νὰ καταρτίσῃ καὶ
ἀναπτύξῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τρόπον
ὥστε καὶ αὐτὸς νὰ εἶνε δίκαιος. Ἐντεῦθεν εἰμφοροῦ-
μεν νὰ συναγάγωμεν ὅτι, ἐὰν μία ἀποκάλυψις θὰ ἀ-
πέβαιεν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ θὰ τὸν
ἐβοήθει νὰ γείνη καὶ δίκαιος, δὲν θὰ ἦτο ἀπίθανον
ὁ Θεὸς νὰ τὴν ἔκαμνε. Ὅτι δὲ ἡ διὰ τῆς ἀποκαλύ-
ψεως παρεχομένη εἰς αὐτὸν γνώσις θὰ ἐπέδρα ἐπ'
αὐτοῦ, εἶνε ἀναντίρροτον, διότι πράγματι τοιαύτη
γνώσις, πραγματικὴ ἢ φανταστικὴ, θὰ εἶχεν ἀκριβῶς

τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ ἐπὶ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων.

Ἐπὶ ὅσον εἰς τοῦτο μία προφανὴς δυσκολία.
Λαμβανομένου δὴλα δὴ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος
ὑπῆρξεν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης πιθανῶς ἐπὶ 100,000
τοῦλάχιστον ἔτη, δυνατόν νὰ ἐρωτηθῇ: ἂν μία ἀπο-
κάλυψις τοῦ Θεοῦ εἶνε εὐεργετικὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον,
διατί ὁ Θεὸς ἐπὶ τόσον χρόνον δὲν τὴν ἔκαμνε;

Ἐν τούτοις οὐδὲν ἀποδεικνύει ὅτι οἱ οὕτω κλη-
θέντες ἀρχέγονοι ἄνθρωποι ἦσαν ἄνθρωποι ἐν τῇ
ἐννοίᾳ τοῦ ὅτι ἦσαν προικισμένοι μὲ πνεῦμα, τὸ
ὁποῖον καὶ εἶνε τὸ σπουδαῖον. Δυνατόν νὰ ἦσαν
ζῶα, μολονότι σωματικῶς ὁμοιάζον πολὺ πρὸς τοὺς
ἀνθρώπους*. Θὰ ἐπρεπε δὲ νὰ τὸ περιμένωμεν· διότι
ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἀνθρώπου τὸ σῶμα θὰ προηγείτο
τῆς διανοίας, ἡ ὁποία θὰ ἤρχετο πολὺ μετὰ τὴν ἐμ-
φάνισιν τῶν ἀληθῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι θὰ εἶχον,
πλὴν τοῦ σώματος, νοῦν καὶ πνεῦμα. Καθ' ὃν καιρὸν
δὲ θὰ ἐνεφανίζοντο οὗτοι, θὰ εἶχον πάντως καὶ συ-
νειδήσιν, ἐφ' ὅσον αὕτη εἶνε οὐσιῶδες γνώρισμα τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ θὰ ἐχρησίμευε πιθανῶς ὡς
ἐπαρκῆς ὁδηγὸς κατὰ τὰ πρῶτα βήματα τῶν ἀνθρώ-
πων καθ' οἷον τρόπον ἀκριβῶς εἶνε καὶ σήμερον δι'
ὅσους οὐδέποτε ἤκουσαν περὶ Ἀποκαλύψεως.

Πλὴν τούτου, τὰ πλεονεκτήματα μιᾶς ἀποκαλύψεως
δυνατὸν νὰ μὴ ἀφοροῦν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον μόνον.
Ὅσοι πιστεύουν εἰς μέλλουσαν ζωὴν εἶνε πε-
πεισμένοι περὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ
τοῦ ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ κριθοῦν κατὰ τὴν ἣν εἶχον
γνώσιν τῆς βουλήσεώς Του, ἡ θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχουν
ἐὰν ἤθελον, καὶ ὄχι κατὰ ἀνωτέραν τινὰ ἀρχήν, ἡ
ὁποία ὑπερέβαινε τὰς ἀντιληπτικὰς τῶν δυνάμεως.

Εἰμφοροῦμεν ἐπ' ἴσης νὰ ἐπικαλεσθῶμεν καὶ τὰς
ἐν τῇ φύσει μεθόδους τοῦ Θεοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶνε αἱ
τῆς βραδείας ἀναπτύξεως· ἐὰν δὴλα δὴ τυχὸν ἔκαμε
μίαν ἀποκάλυψιν, αὕτη θὰ ἐγένετο βαθμηδόν. Πρῶ-
τον, δὴλον ὅτι, θὰ ἦτο ἀπλουστάτη καὶ τοιαύτη,
ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ μεταδοθῇ προφορικῶς. Ἐπειτα,
ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐφεύρε τὴν τέχνην τοῦ γράφειν
καὶ ἠδύνατο νὰ τὴν χρησιμοποιῇ κατ' ἀκρίβειαν, θὰ
ἦτο δυνατόν νὰ δοθῇ μία περισσότερον καθωρισμένη
ἀποκάλυψις. Καὶ αὕτη δὲ θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ ὁ-
λονὲν τελειότερα, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος
ἀπέβαινε τελειότερος, ἡ δὲ ἀποκάλυψις ὀρίζεται, ὡς
εἶνε ἐπόμενον, ἀπὸ τὴν ἀντιληπτικὴν ἰκανότητα τοῦ
ἀνθρώπου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον—διὰ νὰ μεταχειρι-
σθῶμεν ἐν παλαιὸν παράδειγμα—ἀπὸ φρέαθ μὲ ὁ-
σονδήποτε ὕδωρ καὶ παρ' οἰανδήποτε θέλησιν τοῦ
ιδιοκτήτου, μὲ ἓνα κάδον δύναται ν' ἀντληθῇ μόνον
ὅσον χωρεῖ ὁ κάδος. Προδήλως ἐπὶ τοῦ ζητήματος
τούτου δὲν γνωρίζομεν νὰ εἰπώμεν ἀκριβῶς μετὰ βε-
βαιότητος, ἀλλ' ὅμως ὁ χαρακτῆρ τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅσον
εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ κρίνωμεν, φαίνεται νὰ θέλῃ νὰ
κάμῃ κάποιαν ἀποκάλυψιν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅτι
ἡ ἀποκάλυψις αὕτη ἦτο προοδευτικὴ. Ταῦτα, ἀπὸ
τῆς ἐπόψεως τοῦ Θεοῦ.

β) Ἀπὸ τῆς ἐπόψεως δὲ τοῦ ἀνθρώπου φαίνεται
ὅτι τῷ ἐδόθη τοιαύτη φύσις, ὥστε νὰ ἦνε κατάλλη-

* Ὁ σ. δέχεται ὡς οὐχὶ ἀπίθανον τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀν-
θρώπου, καίτοι δὲν εἶνε ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένη.

λος να λάβῃ μίαν ἀποκάλυψιν. Διότι πᾶσα θρησκεία εἶνε, καὶ πάντοτε ἤτο τι πρακτικῶς καθολικόν, πᾶσαι δ' αἱ σημαντικώτεραι θρησκείαι ἐβασίσθησαν ἢ ἰσχυρίσθησαν ὅτι βασίζονται ἐπὶ ἀποκαλύψεων ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, διὸ καὶ ἐγένοντο ἀσπασταί. Ἄλλαις λέξεσιν, ἢ φύσις τοῦ ἀνθρώπου πανταχοῦ τὸν ὄντι νὰ ζητῇ καὶ νὰ φαντάζεται μίαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκάλυψιν. Δὲν εἶνε δὲ τοῦτο ἐκκλησιαστικόν, διότι πᾶς νουνεχὴς ἀνθρώπος οὐδέποτε παύει νὰ ἐπιθυμῇ νὰ μάθῃ διατὶ ἐτέθη εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, διατὶ ἐπροκίσθη μὲ ἐλευθέραν βούλησιν, ποῖον μέλλον— ἂν ὑπάρχῃ—τῷ ἐπιφυλάσσεται μετὰ θάνατον, καί, ἐν γένει, εἰς τί ἀπέβλεπεν ὁ Θεὸς δημιουργῶν αὐτόν. Αὕτη δὲ ἡ γνῶσις φαίνεται νὰ ἦνε ἡ ὑψίστη, ἡ εὐγενεστάτη καὶ ἡ περισσότερον ἀξία νὰ γνωσθῇ ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην γνῶσιν. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ τοιαύτη φύσις τοῦ ἀνθρώπου οὐ μόνον προήλθεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλὰ πάντως καὶ θὰ εἶχε προγνωσθῇ ὑπ' Αὐτοῦ καὶ παρήχθη σκοπίμως, δὲν εἶνε ἀπίθανον ὅτι θὰ ἔπρεπε καὶ νὰ τὴν ἱκανοποιήσῃ, ἀφοῦ μάλιστα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἱκανοποιηθῇ κατὰ τρόπον ἄλλον, καθ' ὃ ὅν ἡ ζητούμενη γνῶσις εἶνε ὑπεράνθρωπος, ἤτοι εἶνε ἀνωτέρα τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων. Θὰ πρέπη μάλιστα νὰ προστεθῇ, ὅτι ὅσῳ περισσότερον ἀντιλαμβανόμεθα τοῦτο καὶ αἰσθανόμεθα ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε ἄγνωστος, ἤτοι ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν γνωρίσωμεν, νὰ ἀποκτήσωμεν δῆλα δὴ ἱκανοποιητικὴν περὶ Αὐτοῦ γνῶσιν διὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης καὶ τῆς διανοήσεως, τόσῳ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς παρᾶσχῃ τὴν τοιαύτην γνῶσιν δι' ἀποκάλυψιν. Πράγματι δέ, ἐν ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων ὑπὲρ μᾶς ἀποκαλύψεως ἐπιχειρημάτων ἔγκειται εἰς τὰς ἀτελεῖς καὶ πεπλανημένας περὶ τοῦ Θεοῦ ιδέας, τὰς ἐπικρατούσας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς, ὅποιοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ ὅποιοι ἐστεροῦντο Ἄποκάλυψιν.

γ) Ὑπάρχει ὅμως μία ἄλλη δυσκολία, ἴσως ἡ σπουδαιότερα, εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ἀποκαλύψεως. Συνίσταται δ' αὕτη εἰς τοῦτο, ὅτι, ἐὰν ὁ Θεὸς ἔδωκεν ἐν γένει μίαν ἀποκάλυψιν, αὕτη θὰ ἔπρεπε νὰ ἦνε ἀπολύτως πειστικὴ. Πᾶν ὅτι πράττει ὁ Θεός, τὸ πράττει καλῶς· δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ἡ ἀποκάλυψις ποῦ κάμνει εἰς τὸν ἀνθρώπον εἶνε τόσον ἀτελής, ὥστε νὰ τὸν ἀφίνη εἰς ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὸ ἂν τὴν ἔκαμεν ἢ ὄχι. Τὸ ὅποιον θὰ ἐσημαινεν ὅτι ἡ δὲν ἠδύνατο ἢ δὲν ἠθελε νὰ τὴν κάμῃ τοιαύτην ὥστε νὰ πείθῃ οὐδέτερον ὅμως τούτων εἶνε πιστευτόν.

Ὅλα αὐτὰ θὰ ἐφαίνοντο πιθανά, ἐὰν μία πρόχειρος σκέψις δὲν τὰ ἀπεδείκνυεν ἀσύστατα. Διότι τὸ ἴδιον θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὴν ὄλην Φυσικὴν Θρησκείαν. Εἶνε ἄρα γε πιθανόν π. χ. ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε μὲν τὸν ἀνθρώπον ἐλεύθερον καὶ ὑπεύθυνον, τῷ ἔδωκεν ὅσον ἀνεπαρκῆ ἀπόδειξιν τούτου, ὥστε, ἐνῶ πολλοὶ εἶνε πλήρως πεπεισμένοι ὅτι εἶνε ἐλεύθεροι καὶ ὑπεύθυνοι, ἄλλοι ἀρνοῦνται ὄχι μόνον τὴν ἰδίαν τῶν ἐλευθερίαν καὶ εὐθύνην, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τοῦ δημιουργήσαντος αὐτοὺς Θεοῦ; Καὶ ὅμως ἔτσι τὰ ἔκαμεν ὁ Θεός, Ἐ-

πομένους καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀποκαλύψεως—ἐὰν ὑπῆρξε τοιαύτη—οὐδόλως ἀπίθανον ὅτι εἶνε τοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος.

Πράγματι, πολλὰ δύνανται νὰ λεχθοῦν ὑπὲρ τῆς θέσεως ταύτης, ἀφοῦ εἰς πλείστα ὅσα ὁ ἀνθρώπος ἀπέθη εἰς τὴν ἐλευθέραν τοῦ ἐκλογῆν. Συχνάκις εἶνε εἰς θέσιν νὰ εὖρη πῶς πρέπει νὰ σκέπτεται καὶ νὰ πράττῃ, ἀλλὰ δὲν ἐξαναγκάζεται εἰς τοῦτο. Καὶ ὁ Θεὸς δυνατόν νὰ εἶχε θελήσει ὥστε τὸ αὐτὸ νὰ ἐφαρμόζεται καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀποκάλυψιν, νὰ ἀφεθῇ δῆλα δὴ ὁ ἀνθρώπος νὰ τὴν πιστεύῃ ἢ ὄχι, ὅπως ἀκριβῶς ἀφίεται ἐλεύθερος νὰ πράττῃ ἢ ὄχι κατὰ τὰς τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς ἀποκαλύψεως ἐὰν τὴν πιστεύῃ, κα' ὅπως εἶνε ἐλεύθερος νὰ ἐκλέγῃ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακὸν εἰς ἄλλας περιπτώσεις. Δὲν δικαιούμεθα λοιπὸν νὰ λέγωμεν, ὅτι μία ἀποκάλυψις δὲν εἴμπορεῖ νὰ προσέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐὰν ἡ περὶ αὐτῆς ἀπόδειξις δὲν εἶνε ἀπολύτως πειστικὴ. Θὰ ἦτο ἀναμφιβόλως ἐπαρκὴς νὰ πείσῃ τὸν ἀνθρώπον, ἐὰν οὗτος ἐλάβανε τὸν κόπον νὰ τὴν ἐξετάσῃ ἐπισταμένως· μόνον δὲν πρέπει νὰ ἦνε τοιαύτη, ὥστε νὰ παρᾶγῃ ἀναγκαστικὴν πεποίθησιν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι ἡ δυσκολία αὕτη οὐδαμῶς εἶνε σοβαρά, διὸ καὶ ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἐφ' ὅσον ὁ ἀνθρώπος εἶνε ἀθάνατος, μία ἀποκάλυψις φαίνεται διὰ πολλοὺς λόγους ἀρκετὰ πιθανή. Συντόμως εἰπεῖν, ἐὰν ὁ Θεὸς ἦνε ἀγαθὸς καὶ μεριμνᾷ περὶ τῆς εὐημερίας τοῦ ἀνθρώπου, φαίνεται ἀπίθανον ὅτι θὰ ἀνεχαίτιζεν αὐτόν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν γνῶσιν ἢ ὅποια εἶνε ἡ ὑψίστη, εὐγενεστάτη καὶ ἡ μᾶλλον ποθητή, ἤτοι τὴν γνῶσιν Αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ἐὰν ὁ ἀνθρώπος ἦνε ὄν ἐλεύθερον καὶ ἀθάνατον καὶ κατέχῃ ἄρα μίαν μοναδικὴν θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ, εἶνε δὲ προωρισμένος εἰς αἰωνίαν ζωὴν, εἶνε ἀπίθανον ὅτι τίποτε δὲν θὰ τῷ ἀνεκοινοῦτο καὶ τίποτε δὲν θὰ ἐμάνθανε περὶ τοῦ διατὶ ἐδημιουργήθη καὶ ποῖα θὰ ἦνε ἡ μέλλουσα τύχη του. Ὡστε καὶ ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φαίνεται ἐν τῷ συνόλῳ τοῦ ἀρκετὰ πιθανόν τὸ ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἔκαμε κάποιαν ἀποκάλυψιν εἰς τὸν ἀνθρώπον, φανερώων εἰς αὐτόν πῶς πρέπει νὰ χρησιμοποιῇ τὴν ἐλευθερίαν του ἐν τούτῳ πῶς κόσμῳ καὶ ποῖον πιθανῶς μέλλον τῷ ἐπιφυλάσσεται πέραν τοῦ τάφου (W. T.).

Ο ΘΥΝΙΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Εἰς τὸ φύλλον τοῦ Ὀκτωβρίου, τοῦ ἐν Λονδίῳ ἐκδιδομένου περιοδικοῦ «Pax», διὰ τοῦ ὁποῖου εἰς ἀγαθὸς μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν Βενεδικτίνων θέλει νὰ δημιουργήσῃ θεῖμα προσεγγίσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς, δημοσιεύεται ἐπιστολὴ ἐξ Ἑλλάδος ὑπογραφομένη διὰ τῶν στοιχείων C.S.C.O. Ἐρευνήσαντες ἐπληροφόρηθημεν ὅτι ὁ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα ταῦτα κρυπτόμενος χριστιανὸς μεταλλάξας ἀλληλοδιαδόχως τρεῖς ὁμολογίας προσωμίσθη ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων εἰς τὸν εὐδιον λιμένα τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ. Ἐπιθυμῶν δὲ καὶ διὰ τῆς δράσεως αὐτοῦ ν' ἀποδειχθῇ ἄξιον τε-

κνον τῆς θετῆς μητρὸς αὐτοῦ ἀνέλαβε νὰ ἐνισχύσῃ τὰς τάξεις αὐτῆς καταβάλλον καὶ αὐτός, ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών του, προσπαθείας πρὸς ἐπαναφορὰν τῶν πλανωμένων λογικῶν προβάτων εἰς τὴν λατινικὴν μάνδραν. Τοιαύτην προσπάθειαν ἀποτελεῖ καὶ ἡ ὡς ἄνω ἐξ Ἑλλάδος ἀνταπόκρισις αὐτοῦ.

Δὲν θὰ θελήσωμεν νὰ παρακολουθήσωμεν αὐτὸν εἰς τὰς κρίσεις καὶ τὰς ὡς ἀπὸ τρίποδος Πυθίας ἀποφάνσεις του περὶ τῆς θρησκευτικῆς καταστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ τῆς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικοκοινωνικῶν συλλόγων τῆς. Μᾶς ἐνδιαφέρει μόνον ἡ ἀποψις αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι δρώντων πρακτόρων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς αὐτὴν καὶ μόνον θὰ ἐπιμείλωμεν. Ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Ραχ» ἐπεσεκέφθη τὰ διάφορα Γαλλικὰ καὶ Ἰταλικὰ σχολεῖα τὰ ἐν Ἀθήναις δρώντα· δὲν ξυμειν ὅμως καθόλου εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν ἐργασίαν ἡ ὁποία γίνεται εἰς αὐτὰ. Πόθος αὐτοῦ ὑποκάρδιος εἶναι ἡ διαφώτισις τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων περὶ τῆς μεγάλης πλάνης τῶν, τῆς ἀπομακρύνσεώς των ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς ἕδρας· μετὰ λύπης δὲ βαθείας καὶ ἀπογοιτεῦσεως διαπιστώνει ὅτι καὶ οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἰταλοὶ ἐν Ἑλλάδι εἴς τε τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς ναοὺς αὐτῶν προσπαθοῦν νὰ προαγάγουν συμφέροντα καὶ σκοποὺς μᾶλλον ἐθνικιστικοὺς, παρὰ θρησκευτικοὺς, ἡγοῦν λατινοποιήσεως τοῦ περιβάλλοντος, ἐν τῷ ὁποίῳ ζῶσι. Πόσῃ ὅμως χαρὰν καὶ ἀνακούφισιν ἠσθάνθη, λέγει, ὅταν ἀντίκρισε «μικρὸν φωτεινὸν νέφος», τὸ ὁποῖον εἶναι προωρισμένον «νὰ καταπέμψῃ βροχὰς ζωοπαρόχους ἐπὶ τῆς ξηρᾶς γῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας!». Ἐπακολουθεῖ εἶτα ἡ περιγραφή τοῦ «μικροῦ φωτεινοῦ νέφους», τοῦ προσηλυτιστικοῦ δλν κέντρου τῆς Οὐνίας ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀχαρνῶν, καὶ ἐξωτερικεῖ ὁ γράφων τὴν ἀγαλλίασιν, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη παραστὰς εἰς μίαν λειτουργίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀναγνώσματα καὶ ψαλμοὶ ἦσαν τοῦ βυζαντινοῦ ὄνθυμου, ἡ μόνη δὲ διαφορὰ ἀπὸ τῆς ἀκολουθίας τῶν «κχωρισμένων ὀρθοδόξων» ἦτο, λέγει, τὸ μνημόσυνον τοῦ ὀνόματος τοῦ σημερινοῦ Πάπα ἐν τοῖς διπτύχοις. Μετὰ ταῦτα ἐξαιρεται ἡ ἰκανότης τοῦ Σεβ. Καλαβᾶση, ὅστις, λέγει, μετὰ τῶν ἀκολουθῶν του «διήλθε διὰ τοῦ πυρὸς τοῦ διωγμοῦ, τῆς ζηλοτυπίας καὶ συκοφαντίας». Ἰκανοί, προσθέτει ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Ραχ», ὀρθόδοξοι ἐκκλησιάζονται ἐν τῷ ναὶδρίῳ τῆς ὁδοῦ Ἀχαρνῶν: παρακολουθῶν τὴν λειτουργίαν καὶ τὸ κήρυγμα μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος, καὶ ἀπερχόμενοι μὲ ἐντυπώσεις ὠραίας ἐπανερχονται καὶ πάλιν. «Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σεβ. Καλαβᾶση πρόπει νὰ στηρίζωμεν πᾶσαν ἐλπίδα περὶ Ἑλλάδος ἐπὶ ἀπαξ Καθολικῆς, μᾶς Καθολικῆς Ἀνατολῆς». Τὸ ἔργον ὅμως τῆς οὐνίας εἶναι ἔργον κυρίως ἐξαγορᾶς συνειδήσεων καὶ κατακτῆσεως τῆς ἐμπιστοσύνης ἐκείνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διεξάγεται. Ὁ δὲ ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα Ρωμαιοκαθολικὸς εὕρισκει ὅτι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ ἠδύναντο πολλὰ νὰ κάμουν οἱ Ἄγγλοι Ρωμαιοκαθολικοὶ, διότι, λέγει, ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς θεωρεῖ φίλους τοὺς Ἄγγλους καὶ δὲν ὑπο-

πεύεται αὐτούς. Ἄφ' ἐτέρου ὅμως, προσθέτει, ὁ λαὸς ἐν Ἑλλάδι ἔχει τὴν πεπλανημένην ἰδέαν ὅτι ἡ Ἀγγλία εἶναι χώρα προτεσταντικῆ, ἐλαχίστη δὲ μειονότης ἀνήκει εἰς τοῦ Πάπα τὴν δικαιοδοσίαν. Ὁφείλομεν, λέγει, ἡμεῖς οἱ Καθολικοὶ τῆς Ἀγγλίας νὰ ἐξαγάγωμεν τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τὰς πλάναις ταύτας· ἀπαιτεῖται ὅμως ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τῆς διαφωτίσεως «λεπτότης καὶ γνῶσις προσώπων καὶ πραγμάτων». Κατακλείει δὲ τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ καὶ παραινέσεις διὰ τῶν ἀκολουθῶν λίαν ἀξιοσημειώτων καὶ δηλωτικῶν τοῦ πνεύματος, ὑπὸ τοῦ ὁποῖου διαπνέονται οἱ ἔμποροι οὗτοι τῆς ἐξαγορᾶς τῶν συνειδήσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. «Τέλος ἡ Ἀγγλικὴ λίρα ἔχει νῦν ἀξίαν μεγαλειτέραν τῶν 500 δραχμῶν, ἡ δὲ ἀγοραστικὴ τῆς δύναμις εἶναι διπλασία ἐκείνης, ἢν ἔχει ἐν Ἀγγλίᾳ δι' ἐκείνους οὔτινες γνωρίζουσι τὸ πῶς! Πιστεύω ὅτι ὁ Σεβ. Καλαβᾶσης γνωρίζει πῶς, καὶ ὅτι αἱ ἀγγλικαὶ λίραι, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀποσταλοῦν πρὸς αὐτόν, θὰ εἶχον τῇ ἀληθείᾳ πολὺ μεγάλην ἀξίαν». Τοσαύτη προπετής ἰταμότης ὑπάρχει εἰς τοὺς λόγους τούτους, καὶ τόσον παράδοξοι καὶ δὴ καὶ ἀπίθανοι θὰ θεωρηθοῦν ἴσως ὑπὸ ἐνίων ἀναγνωστῶν τοῦ ἐπισήμου δελτίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὥστε θεωρῶ ἐπιβεβλημένον ὅπως παραθέσω τούτους καὶ εἰς τὴν γλώσσαν εἰς τὴν ὁποίαν ἐδημοσιεύθησαν: «Finally, the English pound is worth more than 500 drachmae now, and its purchasing power is double what it is in England to those who know how! I believe Mgr Calavassy knows how, and that any English pounds which might happen to come in his direction would have a very great value indeed».

Δὲν εἶναι οὐδόλως δύσκολον νὰ मानεῦσῃ τις πόθεν ὀρηθεῖς ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Ραχ» ἔγραψε τὰ ὡς ἄνω ἀσεβῆ καὶ ἀντικρῶς ἀντίθετα καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κοινοῦ πλέον, οὐχὶ δὲ τοῦ χριστιανικοῦ, ἠθικοῦ κώδικος. Ἀναμφιβόλως κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονὴν αὐτοῦ καὶ ἐπίσκεψιν τοῦ Οὐνιτικοῦ προσηλυτιστικοῦ κέντρου, ἔσχε μακρὰν συνομιλίαν μετὰ τοῦ Σεβ. Καλαβᾶση. Ὁ τελευταῖος θὰ ἐξέθηκεν εἰς τὸν ἐπισκέπτην του τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας ἡ Οὐνία ἐν Ἑλλάδι συναντᾷ, τὸν δίκαιον πόλεμον, τὸν ὁποῖον κατ' αὐτῶν διενεργεῖ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποκαλύπτουσα τὰς προσηλυτιστικὰς αὐτῶν πλεκτάναις, τὰς μικρὰς προόδους, τὰς ὁποίας μέχρι τοῦδε ἐσημείωσεν ὁ Οὐνιτισμὸς ἀνά τὴν Ἑλλάδα καὶ τέλος τὴν ἄμεσον ἀνάγκην ταχείας χρηματικῆς ἐπιχορηγήσεως πρὸς ἔντασιν τῆς προπαγάνδας μεταξὺ ἰθίως τοῦ πτωχοῦ λαοῦ, πρὸς σαγήνευσιν τοῦ ὁποῖου δὲν ὑπάρχει ὄπλον καταλληλότερον τοῦ χρήματος. Αὐτὰ θὰ ἔθεσεν ἐνώπιον τοῦ θαυμαστοῦ του τοῦ Σεβ. Καλαβᾶση, ἐκείνος δὲ ἐν τῇ ἀφελείᾳ του καὶ τῷ τυφλῷ του ζήλῳ ὅπως ἴδῃ προοδεύουσαν τὴν Οὐνίαν ἐν Ἑλλάδι μὲ πρωτοφανῆ κυνισμόν προσκαλεῖ τοὺς Ἄγγλους Καθολικοὺς νὰ ἀποστείλουν χρήματα πρὸς ἀπόσπασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ βαθμιαίαν ἐκλατίνισιν «πρὸς μείζονα δόξαν τοῦ Θεοῦ!»

Ἄλλ' ὁ γράφων ταῦτα ὡς Ἄγγλος εἶναι εἰς θέ-

σιν καλλίτερον παντός ἄλλου νὰ γνωρίζῃ ὅτι ἐκάστη Ἀγγλικὴ λίρα εἶναι πολὺτιμος ἐνταῦθα διὰ τὴν θεωρητικὴν ἀναγκῶν στοιχειωδῶν δύο καὶ ἐπέκεινα ἐκατομμυρίων ἀνέργων πτωχῶν καὶ ὄφειλε προσέτι νὰ μὴ λησμονῇ ὅτι τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν τῆς Ἀγγλικῆς κοινωνίας θὰ προεκάλει ἐκκλησιαστικαὶ τοιαύτη διὰ τοιοῦτον ἀνίερρον σκοπὸν, ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἐνεφανίζετο εἰς φύλλον ἡμερησίον, ἀντὶ νὰ περιορισθῇ εἰς τοὺς φανατικούς Ρωμαιοκαθολικούς ἀναγνώστας τοῦ «Ραχ».

Τοιαῦται χονδροειδεῖς καταπατήσεις τῆς στοιχειώδους ἠθικῆς δὲν διαπραττόνται, Σφβ. κ. Καλαβάση, «πρὸς μείζονα δόξαν τοῦ Θεοῦ», ἀλλὰ πρὸς μείζονα δόξαν καὶ πρὸς θρίαμβον τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων του. Διότι αἱ προσηλυτιστικαὶ ἐνέργειαι Σας, αἱ διὰ τοιούτων ἀντιχριστιανικῶν καὶ ἀντιθέων μέσων διεξαγόμεναι, προκαλοῦν τὴν διαίρεσιν μεταξὺ τῆς κοινωνίας, καὶ σπείρουν τὸ μῖσος ἐν τῷ μέσῳ οἰκογενειῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ τέως διαγούσων. Τὸ μῖσος δὲ καὶ ἡ διαίρεσις εἶναι τέκνα τοῦ διαβόλου, εἶναι τὸ σκότος, τὸ ἀντίθετον πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀγάπης. «Ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει, ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε πού ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ» (Α' Ἰωάν. 2, 10—11). Δὲν συγκινοῦν ὑμᾶς καὶ τὸν ἔξαποστειλάντα ὑμᾶς εἰς Ἑλλάδα Ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης αἱ διαιρέσεις καὶ ἠθικαὶ καταστροφαί, τὰς ὁποίας τὸ πνεῦμα τῆς ἀπονηρίας, ὁ μισόκαλος διάβολος, ὁ κόσμος καὶ ἡ σὰρξ καθ' ἡμέραν πραγματοποιοῦν; Δὲν προξενεῖ εἰς ὑμᾶς ἐντύπωσιν τὸ γεγονός ὅτι ἡ πίστις τῶν πολλῶν ἐσαλεύθη, ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ταύτην παρακολουθοῦσα ἁμαρτία ὀργιάζει, ὁ Χριστὸς καθ' ἡμέραν διαπομπεύεται, σταυροῦται, ἀγνοεῖται καὶ περιφρονεῖται, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος εἰς τὰς καρδίας τῆς πλειονότητος τῶν ἀνθρώπων ζῆ καὶ δρᾷ καὶ κινεῖται, καὶ προσπαθεῖτε νὰ ἐπαυξήσητε τὰ δευτὰ τῆς ἀνθρωπότητος διαιροῦντες αὐτὴν καὶ διαφθείροντες τὰς συνειδήσεις χρησιμοποιοῦντες ὡς ὄργανον καὶ μέσον τὴν θρησκείαν; Καὶ δὲν νομίζετε ὅτι ἐνώπιον τοιαύτης τρομακτικῆς ἠθικῆς ἀκαταστασίας τῆς ἀνθρωπότητος ὀλοκλήρου καὶ ἰδιαίτερος τῆς Εὐρώπης, θὰ ἔδει ὅλαι αἱ χριστιανικαὶ δυνάμεις νὰ συνεργάζωνται καὶ ἀλληλοβοηθῶνται ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦλάχιστον καὶ κοινωνικοῦ πεδίου; Δὲν φρονεῖτε ὅτι καθ' ἣν στιγμήν ὅλαι αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι εὐδρίσκονται ἐν παραλύσει, τὸ δὲ δηλητηριώδες διαλύσεως ἀφθονον διασπείρεται παντοῦ, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, φροντίζοντες περὶ τῆς ἠθικῆς περιθριγκώσεως τῆς μάνδρας αὐτῶν κατὰ τοῦ νοητοῦ λύκου, θὰ ὄφειλον νὰ μὴ παρενοχλῶσιν ἀλλήλους ἐπὶ ἀνυπολόγιστῳ ψυχικῇ ζημίᾳ τῶν ἐκασταχοῦ χριστιανῶν; Ἄν, μεθ' ὅσου ζήλου καὶ ἐπιμονῆς προσπαθῆτε νὰ διαδόσῃτε μεταξὺ τοῦ πληρώματος τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὰς λαϊνικὰς καινοτομίας, ἐπεδίδασθε εἰς τὴν μελέτην καὶ κατανόησιν τῶν λόγων τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς παναγίας θεανδρικῆς προσωπικότητος Αὐτοῦ ἄν, ὡς ἐπίσκοπος προωρισμένος νὰ ἐμφανισθῆτε ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ

βήματος τοῦ ἀδεκάστου Κριτοῦ, καὶ δώσητέ ποτε λόγον τῶν πράξεων καὶ τῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων βιώσεως καὶ πολιτείας Σας, ἐφροντίζετε νὰ ζήσητε συμφῶνως πρὸς τὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας μᾶς ἀφήκε τὸ αἰώνιον πρότυπον ἡμῶν ὁ Σωτὴρ καὶ Κύριος ἡμῶν, — ἂν ταῦτα συνέβαινον, εἴμεθα ἀπολύτως βέβαιοι ὅτι ταχέως θὰ ἀπηρεῖσθε τὸ ἄχαρι ὑμῶν ἔργον καὶ θὰ ἐπεστρέφετε οἴκαδε, παρὰ τῇ ἀγίᾳ ἔδρᾳ, ἣτις θὰ ἠδύνατο ἄριστα νὰ χρησιμοποίησιν τὸν ὑπερ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς ζῆλον ὑμῶν ἀποστέλλουσα ὑμᾶς ὡς ἱεραπόστολον μεταξὺ τῶν ἀγρίων εἰδωλολατρῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας.

Λονδίνον, Νοέμβριος, 1934

† Ο Μ. ΑΡΧΙΜ. ΜΙΧ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Η ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΙ ΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

Ἡ παρατήρησις ὅτι ἡ Π. Δ. ὀλίγον ἐνδιαφέρει ἢ δυσκόλως προσαρμόζεται εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὰς ψυχικὰς ἀνάγκας τῶν μαθητῶν δὲν δύναται νὰ σταθῇ. Αἱ βιβλικαὶ διηγήσεις ἀνταποκρίνονται πληρέστατα καὶ χωρὶς ἀμφιβολίας ἴστανται πλησιέστερον πρὸς τὴν παιδικὴν ψυχὴν παρὰ οἰανδήποτε ἄλλη ἱστορία ἢ μῦθος, διότι αὐταὶ περιστρέφονται περὶ τὴν γνωστὴν εἰς αὐτοὺς φύσιν καὶ περὶ ἀπλουσιότητα τῶν ἀνθρώπων σχέσεις. Οὐρανός, γῆ, ἥλιος, σελήνη, ἀστέρες, φυτὰ καὶ δένδρα, πτηνὰ, ἰχθύες καὶ λοιπὰ ζῶα, ἡμέρα καὶ νύξ, παράδεισος, ἄνθρωπος ὡς τὸ τελειότατον καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὅμοιον πλάσμα τῆς δημιουργίας, παντοδυναμία καὶ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἄνηρ καὶ γυνή, καλὸν καὶ κακόν, ὑπακοή καὶ ἀπειθεία εἶναι ἔννοια καὶ ψυχικαὶ καταστάσεις λίαν συγγενεῖς εἰς τοὺς μικροὺς παῖδας καὶ ἐπομένως καταλληλόταται πρὸς διδασκαλίαν. Αἱ ἀπλαῖ ἱστορίαι τῆς Π. Δ. εἶναι ὡσὰν γεγραμμένα χάριν τῶν μικρῶν παιδῶν, ἀνταποκρίνονται δὲ πλήρως πρὸς τὸ ψυχικὸν καὶ πνευματικὸν αὐτῶν ἐπίπεδον¹.

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν ἐνστασιν ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς Π. Δ. εἶναι ἀπὸ ἐπόψεως ποιοῦ ἠθικῶς κατώτερον, ἢ καὶ ἐπιβλαβὲς διὰ τοὺς μαθητάς. Οὐδεὶς ἀρνεῖται ὅτι ἡ Π. Δ. εἶναι μία προβαθμὶς τῆς Κ. Δ. καὶ ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς οὔτε ἠθικῶς οὔτε θρησκευτικῶς ἴστανται εἰς τὸ ὕψος τῆς Κ. Δ. Τοῦτο ἔχει μεγάλην σημασίαν καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ διὰ τὸ κήρυγμα². Ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐν τῇ Π. Δ. πολλὰ

1. Πρβ. καὶ Brunner «Katholische Religionslehre» 1898 (Handbuech der Erziehungs—und Unterrichtslehre). Ἐνταῦθα πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τὴν παρατήρησιν τοῦ πολλοῦ Spranger: «Ἡ θρησκευτικὴ παράδοσις παραλαμβάνεται μετὰ πολλῆς εὐχερείας (ἐννοεῖται ὑπὸ τῶν παιδῶν) ἰδιαίτερος ἱστορίαι τινὲς τῆς Π. Δ. ποιοῦσι τόσον βαθεῖαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς παῖδας, ὡς ἐὰν ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τὸν ἰδιαίτερον αὐτῶν κόσμον» (Ψυχολογία τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας», μετάφρ. Ν. Λούβαρι, 1926 σελ. 351).

2. Α. Ν. Μωραΐτου «Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κηρύγματος κλπ.», 1933 σελ. 10.

τεμάχια, τὰ ὁποῖα εἶναι κατάλληλα διὰ τοὺς ἐνηλί-
κους μόνον, ὡς ἀναφερόμενα π. χ. εἰς τὰς συζυγι-
κὰς σχέσεις κλπ. Ἄλλ' εὐτυχῶς παρήλαθε πλέον ἢ
ἐποχὴ, καθ' ἣν ἐδίδετο ὁλόκληρος ἡ Π. Δ. εἰς χεῖ-
ρας τῶν μαθητῶν καὶ ἦσαν οὗτοι ὑποχρεωμένοι νὰ
διεξέλθωσι τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ὁλόκληρον, ὡς συνέ-
βαιναν εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Francke κατὰ τὰς ἀρχὰς
τοῦ 17 αἰῶνος. Σήμερον ἡ Π. Δ. εἶτε ὡς ἱστορία,
εἶτε ὡς περιχοπαί πρὸς ἐρημηγίαν παρέχεται εἰς τοὺς
παῖδας ὑπὸ μορφὴν ἐκλεκτῶν τεμαχίων. Ὅταν λέ-
γωμεν σήμερον «ἱστορία τῆς Π. Δ.» ἢ «ἱστορία τῆς
Κ. Δ.» ἐννοοῦμεν οὐχὶ τὸ σύνολον τῆς Ἁγίας Γρα-
φῆς, ἀλλὰ μικρὸν τι τμήμα αὐτῆς, ἢ σύντομον περι-
ληψὴν τῆς ἱστορίας τῆς θείας ἀποκαλύψεως, κατὰ-
ληθον διὰ σχολικοὺς διδακτικοὺς σκοποὺς.

Ἄλλ' ὡς ἐξετάσωμεν ἤδη τὰς βιβλικὰς ἱστορίας, αἱ
ὁποῖαι διδάσκονται εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ τὰς ὁποίας
τινὲς ἐπικαλοῦνται διὰ νὰ πολεμήσουν τὴν Π. Δ.
Ὡς καὶ ὁ E. Sellin¹ κατέδειξε, πολλοὶ ἐκ τῶν
ἱστοριῶν τούτων κρύπτουν εἰς τὸ βάθος διάφορον
νόημα. Οὕτως ἡ ἱστορία τῆς θυσίας τοῦ Ἰσαάκ, ἡ
τις ἀποτελεῖ ἓνα ἐκ τῶν στόχων τῶν πολεμίων τῆς
Π. Δ., ἐνέχει τὸ νόημα ὅτι ὁ Θεὸς ζητεῖ ἀπὸ τὸν
ἄνθρωπον ἀγάπην, πίστιν καὶ ὑπακοήν, ὅπερ καὶ
αὐτὸς ὁ Ἰ. Χριστὸς διεκήρυξε (Ματθ. ι' 37) δεύτε-
ρον δὲ διδακτικὸν νόημα τῆς αὐτῆς ἱστορίας εἶναι
ὅτι ὁ Θεός, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς θεοὺς τῶν πέ-
ριξ λαῶν, ἀπέκρουσε τὴν ἀνθρωποθυσίαν. Γενικῶς
αἱ εἰς τὸν Ἀβραάμ ἀναφερόμεναι βιβλικαὶ ἱστορίαι
ζητοῦσι νὰ ἐξάρῳσι καὶ ἀναδείξωσι τὴν μεγάλην αὐ-
τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν. Ἐν δὲ τῇ ἱστορίᾳ ταῦ
Ἰακώβ σκοπὸς τοῦ ἱεροῦ συγγραφέως δὲν εἶναι νὰ
ἐπαινήσῃ τὴν ἀπάτην κατὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελ-
φοῦ του, ἀλλὰ νὰ δείξῃ ἀκριβῶς ὅτι ἕνεκα τῆς ἀ-
πάτης ταύτης ὁ Ἰακώβ καὶ ἡ οἰκογένειά του ὑπέ-
μειναν πολλὰ πρὸς ἐξιλίωσιν τῆς κακῆς ἐκείνης πρά-
ξεως. Ὁμοίως καὶ αἱ ἱστορίαι τοῦ Ἰωσήφ ἐν Αἴγυ-
πτῳ δεικνύουσι φανερώς τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἀρετῶν
αὐτοῦ καὶ καταλήγουσιν εἰς τὸ ὄρατον ἠθικὸν συμ-
πέρασμα: «Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἰωσήφ· Μὴ φοβεῖσθε,
τοῦ γὰρ Θεοῦ ἐγὼ εἰμι· ὑμεῖς ἐβουλεύσασθε κατ'
ἐμοῦ πονηρά, ὁ δὲ Θεὸς ἐβουλεύσατο περὶ ἐμοῦ ἀ-
γαθὰ» (Γεν. ν' 19-20). Τέλος αἱ ἱστορίαι τοῦ Δαβὶδ,
παρὰ τὸν ρεαλιστικὸν τρόπον τῆς ἐξιστορήσεως, δει-
κνύουσι τὴν ἠθικὴν πῶσιν τοῦ μεγάλου ἐκείνου βα-
σιλέως καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τέλος
δὲ τὴν συντριβὴν καὶ μετάνοιαν τοῦ Δαυὶδ.

Ἐπειτα ἡ Π. Δ. περιέχει πλουσιώτατον ἐποπτικὸν
ὕλικόν, ἀρκεῖ ἢ ἐκλογὴ τούτου νὰ γίνῃ μετ' εὐση-
νειδισίας καὶ προσοχῆς, ὥστε νὰ προάγῃ τὸ θρη-
σκευτικὸν καὶ ἠθικὸν συναίσθημα καὶ νὰ προπαρα-
σκευάσῃ εἰς τὴν πληρετέραν κατανόησιν τῆς Κ. Δ.
Ἱστορίαι προσκρούουσιν εἰς τὸ σημερινὸν ἠθικὸν
αἰσθητήριον, ὡς π.χ. ἡ ἱστορία τοῦ Ἀβραάμ ἐν Αἴ-
γυπτῳ (Γεν. ιστ'), τῶν παρανόμων σχέσεων τοῦ Λὼτ
μετὰ τῶν θυγατέρων του (Γεν. ιθ' 31-38) κλπ. ἀ-

ποκλείονται ὡς διδακτικὴ ὕλη διὰ παῖδας. Ἄλλὰ καὶ
ὁσάκις εἰς τὸ προσφερόμενον διδακτικὸν ὕλικόν τῆς
Π. Δ. οἱ μαθηταὶ ἀντιλαμβάνονται ἠθικὰς ἢ θρη-
σκευτικὰς ἀτελείας, εἶναι τοῦτο εὐκαιρία νὰ διὰ γίνῃ
συνειδητὸν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡ Π. Δ. δὲν περιέχει τὸ
τέλειον ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἠθικότητα,
ἀλλ' ἀποτελεῖ ἀπλῶς προβαθμίδα τῆς Κ. Δ.

Ἄλλ' οἱ πολεμοῦντες τὴν Π. Δ. ἐπιχειρήματα διὰ
τὴν κατ' αὐτῆς ἐπίθεσιν τῶν μόνον μέχρι τῶν χρό-
νων τῆς βασιλείας Δαυὶδ δύνανται νὰ εὑρωσιν. Οὗ-
τοι ἀπὸ σκοποῦ οὐδὲν λέγουσι περὶ τῆς διδακτικῆς
σημασίας τῶν Προφητῶν, τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰώβ, τῶν
Παροιμιῶν τοῦ Σολομῶντος καὶ τῶν Ψαλμῶν τοῦ
Δαυὶδ. Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον τμήμα τῆς Π. Δ. εἶναι
ἀκριβῶς τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν προ-
φητῶν. Ὁ συγγραφεὺς θρησκευτικῶν διδακτικῶν βι-
βλίων, ὁ διδάσκαλος, ὁ καθηγητὴς καὶ ὁ ἱεροκήρυξ
δύνανται νὰ εὑρωσιν εἰς τὰ μνημονευθέντα βιβλία
πολυτιμότερον ἠθικοθρησκευτικὸν ὕλικόν, τὰ βιβλία
δὲ ταῦτα ἀκόμη καὶ ὡς φιλολογικὰ προϊόντα (ἰδίως
τὸ βιβλίον τοῦ Ἰώβ καὶ πλείστοι Ψαλμοὶ) ἀνήκουσιν
εἰς τὴν πρώτην θέσιν τῆς παγκοσμίου θρησκευτικῆς
ποιήσεως. Ἐκτὸς τούτου ἡ Π. Δ. εἶναι ἀπαραίτητος
πρὸς κατανόησιν τῆς Κ. Δ., διότι αὕτη καὶ προῦπο-
θέτει καὶ πλειστάκις παραπέμπει εἰς ἐκείνην καὶ ἐ-
κείνη ἀφ' ἐτέρου ἀποτελεῖ τὴν ἱστορικὴν προϋπόθε-
σιν ταύτης. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ μὴ διδασκα-
λία τῆς Π. Δ. κρίνεται γενικῶς ὑπὸ τῶν ἀμερολή-
πτων ὡς ἀσύμφορος.

Αἱ θρησκευτικῆς φύσεως ἐνστάσεις.

Αἱ θρησκευτικῆς φύσεως ἀντιρροήσεις κατὰ τῆς Π.
Δ. ὀφείλονται κυρίως εἰς τὰς ἐν αὐτῇ κατοιτέρας περὶ
Θεοῦ παραστάσεις καὶ τὰς ἀνθρωποπαθείας, διὰ τῶν
ὁποίων ὁ Θεὸς παρίσταται οὐχὶ ὡς πνεῦμα, ἀλλ' ὡς
ἄνθρωπος, σκεπτόμενος καὶ ἐνεργῶν ἀνθρωπίνως.
Βεβαίως τοιαῦτα ἀνθρωποπαθεῖς ἐκφράσεις ὑπάρ-
χουν ἐν τῇ Π. Δ. καὶ ἰδίως εἰς τὴν Πεντάτευχον·
ἀλλ' αὗται ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν τότε λαϊκὴν ἀν-
τίληψιν περὶ Θεοῦ, ὁ δὲ λαὸς μόνον μὲ ἀνθρωπίνους
ιδιότητες ἠδύνατο νὰ ἐννοῇ τὸν Θεόν του. Αἱ ἐκφρά-
σεις λοιπὸν αὗται πρέπει νὰ ἐξηγηθῶσιν ὡς ἀντα-
ποκρινόμεναι εἰς τὰς τότε ἀντιλήψεις καὶ τὴν τότε
λαϊκὴν ψυχὴν, ἥτις θὰ ἦτο ἀδύνατον ἄλλως νὰ ἐν-
νοήσῃ τὸν Θεὸν καὶ τὰς ἐνεργείας Αὐτοῦ, διότι ὁ
λαὸς μετὰ δυσκολίας σχηματίζει ἀφηρημένας ἐννοίας.
Ἐπομένως τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν πρέπει ν' ἀποτελῇ
πέτραν σκανδάλου καὶ εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὰς περὶ
κόσμου καὶ περὶ φύσεως ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκεί-
νης, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πρωτόγονοι. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Γυ-
μνασίου εἶναι ὄρμιοι διὰ νὰ δεχθῶσι μίαν τοιαύτην
ἐξήγησιν. Ὅσον διὰ τοὺς μικροὺς παῖδας, αἱ ἀνθρω-
ποπάθειαι τῆς Π. Δ. ἀνταποκρίνονται πληρέστατα
πρὸς τὴν φύσιν τῆς παιδικῆς τῶν ψυχῆς. Διὰ τὸν
Χριστιανισμὸν ἡ ἀλήθεια ἐν προκειμένῳ διατυπῶνται
εἰς τὴν ῥῆσιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου: «Θεὸν οὐ-
δεὶς ἑώρακε πώποτε» (Ἰωάν. α' 18).

Ἡ Π. Δ. καὶ τὰ πορίσματα τῆς συγκριτικῆς θρησκευτολογίας

Ζητήματα, ὡς τὰ τῶν ἐπιδράσεων ξένων θρησκειῶν

1. «Abschaffung des Alten Testaments?», 1932, σελ. 13-15 (ἐν τῇ σειρᾷ «Der Weg der Kirche»).

ἐπὶ τὴν ἰσραηλιτικὴν θρησκείαν, τὰ ὅποια καὶ τὴν πίστιν δύνανται νὰ κλονίσωσιν, οὐδεμίαν θεῖον ἔχουσιν εἰς τὰ σχολεῖα κατώτερα ἢ μέσα, διότι ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία δὲν πρέπει νὰ κατανατᾷ ἐπιστημονικὴ θεολογικὴ ἢ θρησκευτολογικὴ ἔρευνά. Τοιαύτη ἔρευνα μόνον δι' ἐπιστήμονας εἶναι κατάλληλος. Ἐπομένως καὶ τὰ πορίσματα τῆς ἱστορικῆς ἢ θρησκευτολογικῆς ἐπιστήμης, ἐφ' ὅσον μάλιστα εἶναι ἀγνητικά, εἰς τὸ σχολεῖον οὐδεμίαν ἔχουσι θεῖον. Ὁ διδάσκαλος ὁ ἔχων συναίσθησιν τῆς εὐθύνης καὶ τῆς ἀποστολῆς του δὲν πρέπει νὰ σπεύδῃ ν' ἀποδέχεται, πολλῶ δ' ἦτιον νὰ μεταδίδῃ εἰς τοὺς μαθητὰς του διδασκαλίαν, αἱ ὅποια ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ χριστιανικὸν δόγμα καὶ μειοῦσι τὴν πίστιν εἰς τὴν θεοπνευστίαν τῶν Ἁγίων Γραφῶν.

ΔΗΜ. Ν. ΜΩΡΑΪΤΗΣ
Καθηγητῆς

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἡ Ριζάρειος.

Ὁ «Πάνταϊνος» Ἀλεξανδρείας, ἀφορηθεὶς ἐκ τῆς ἐν τῇ «Ἀναπλάσει» ὑπὸ τῆς νεοπαροῦς «Ἐνωσεως ἀποφοίτων Ριζαρείου Ἐκκλησ. Σχολῆς» δημοσιευθείσης Ἐκκλήσεως πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ τροφίμους αὐτῆς, ὅπως ὀργανωθῶσιν εἰς σῶμα ἵνα οὕτω ἠνωμένοι ἐπιδιώξωσι τὴν πραγματικῶν τῶν ἱερῶν ἐντολῶν τῶν ἱδρυτῶν τῆς Σχολῆς, ὁρθῶς γνωματεύει ὅτι τὸ κύριον αἴτιον τῆς μὴ προσελεύσεως τῶν τροφίμων τῆς εἰς τὸν κλῆρον «εὐδρίσκεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι μεταξὺ τῆς ἀποφοιτήσεως καὶ τοῦ νομίμου χρόνου τῆς ἱεροσύνης μεσολαβεῖ δέκα ἐτῶν χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον δὲν καταρτῶθη νὰ καλυφθῇ διὰ χρησιμοποίησεως τοῦ ριζαρείου εἰς διακονίαν ἔμμισθον εἴτε ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε εἰς συγγενῆς μὴ τὴν Ἐκκλησίαν ἑδαφος». Τὸ κενὸν τοῦτο ἐπεχείρησε νὰ πληρῶσῃ ἡ νόμος μεταβολῆ τῆς Σχολῆς εἰς Ἱεροδιδασκαλεῖον, ἵνα οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῆς δύνανται νὰ χρησιμοποιῶνται ὡς δημοδιδάσκαλοι μέχρι τῆς αὐξήσεώς των εἰς τὸ καιρικὸν πρὸς χειροτονίαν ὄριον ἡλικίας, ἀλλ' οἱ τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλλάδος διενθύνοντες, ἐκ πνεύματος—ἄς τὸ εἴπωμεν καθαρά—μισοθρήσκου, ἠγνήθησαν διαρρήδη τὴν χρησιμοποίησιν θρησκευτικῶς διαπαιδαγωγουμένων δημοδιδασκάλων εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, φρονοῦντες ὅτι ἡ ἐκ τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως δογματικὴ στένωσις (!) τῶν τοιούτων ἐκπαιδευτικῶν, ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰς ἐκείστοτε προόδους τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης (!), θὰ βλάβῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ! Ταῦτα δὲ δυσχυρίζοντο ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ αὐτοὶ ὠμολόγουν τὴν πραγματικῶς ἔξοχον θεῖον, ἣν ἀπέδειξαν κατασχόντες οἱ ριζαρείται δημοδιδάσκαλοι ἐν ὅλῳ τῷ σώματι τῶν δημοδιδασκάλων τῆς ἐπικρατείας, κατ' αὐτὰς τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως τὰς ὁμολογίας. Οὕτω ἐπανέφερον οἱ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας τὴν Ριζαρείου εἰς τὸν πρότερον αὐτῆς τύπον, ἔκτοτε δὲ ἡ Σχολὴ

ἀοριστοδρομεῖ, μὴ κατορθοῦσα νὰ ἀνταποκρίνηται πρὸς τὸν σκοπὸν ἱδρυσάν καὶ ἐπρόκεισαν αὐτὴν οἱ μεγάλοι αὐτῆς ἱδρυταί. Εἰς τὴν λύσιν ἀκριβῶς αὐτοῦ τοῦ ζητήματος καλοῦνται νὰ συμβάλωσιν οἱ ἐν αὐτῇ γαλουχηθέντες τροφίμοι αὐτῆς, διότι εἶνε τρωόντι θλιβερόν, τοιαύτη Σχολή, ἀριθμοῦσα ἤδη ἡλικίαν ἐνὸς ὀλοκλήρου αἰῶνος καὶ διαθέτουσα τεραστίαν περιουσίαν, δωρεὰν εἰς τὸ ἔθνος ὑπὸ μεγάλων εὐεργειῶν παραχωρηθεῖσα πρὸς δημιουργίαν ἀνεπτυγμένου κλήρου, εἶνε, λέγομεν, θλιβερόν νὰ μὴ ἔχῃ μέχρι σήμερον κατορθώσει νὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς τὸν δι' ὃν ἱδρύθη προορισμόν.

Ὁ ἐγκωμισατής.

Εἶχομεν ἤδη ἀρχίσει νὰ συνεχίσωμεν τὸ σχόλιόν μας ἐπὶ τοῦ ὑπολοίπου μέρους τῆς ἐν τῷ «Ραχ» δημοσιευθείσης ἐξ Ἀθηναίων ἐπιστολῆς, ἐν ἣ ὁ ἐπιστολογράφος πραγματευόμενος περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι οὐνιτῶν ἐξῆρε τὸ θεάρεστον προπαγανδιστικὸν ἔργον των, ὅτε ἐλάβομεν τὸ ἐν ἄλλῃ σελίδι τοῦ ἀνά χειρὸς φύλλον δημοσιευόμενον σχετικὸν ἔρθερον τοῦ ἐπιλέκτου ἐν Λονδίῳ συνερχάτου τῆς «Ἐκκλησίας». Καταλαμβάνεται τις ἀναγνώσκων τὴν ἐν λόγῳ ἐπιστολιμαίαν διατριβὴν ὑπὸ ἀγανακτήσεως ἰσχυρᾶς, διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἀντιλαμβάνονται ἢ προσποιῶνται ὅτι ἐννοοῦν τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἣς μάλιστα καὶ ἐτάχθησαν ἀνώτατοι λειτουργοί, οἱ τὸσον ἀπεχθῶς καπηλευόμενοι αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ θλιβεται βαθέως διὰ τὴν τὸσον ἀξιοκατάκριτον ἀιάλωσιν τὸσον δυνάμειν ἐπὶ πεδίου ἀντόχημα χέρσου καὶ ἀσκόπου, καθ' ὃν χρόνον τὸσον διποῦν γνήσιας χριστιανικῆς καλλιέργειας ἄλλοι τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ὁ ἀνόητος ἐπιστολογράφος ὁμιλεῖ περὶ διωγμῶν τοῦ ἐπισκόπου Χαλβατζῆ καὶ τῶν ὁπαδῶν του ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων. «ὁ σεβ. Calavassy (Σ. Ε.: πρόκειται περὶ τοῦ οὐνιτικῶν ἐπισκόπου Χαλβατζῆ) καὶ οἱ ὁπαδοὶ του ἐδοκιμάσθησαν εἰς τὸ πῦρ τοῦ διωγμοῦ, τοῦ φθόγου καὶ τῆς συκοφαντίας, διὰ τὰ μὴ εἴπωμεν περὶ τῆς σπάνεως χρημάτων δι' ὃν θὰ προήγετο τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο (Σ. Ε.: τῆς οὐνιτικῆς προπαγάνδας) ἔργον...». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁμιλοῦν διὰ στόματος τοῦ ἐπιστολογράφου τοῦτου οἱ τὸσον κατασυκοφαντήσαντες τὸν ἀνεκτικώτατον καὶ ἀνεξιθρησκώτατον ἑλληνισμόν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅλως ἀλλότριον πρὸς αὐτὸν οὐνίται, ἀντί, αἴροντες τὰς ἀποσκευὰς των, νὰ ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς ὀρθοδόξου Ἑλλάδος, φιλοτιμούμενοι τοῦλάχιστον νὰ μὴ αἰσθάνωνται τὴν γενικὴν πρὸς αὐτοὺς ἀποστροφὴν καὶ ἀπέχθειαν.

* Ἡ «Ἐστία», ἀναφέρουσα ὅτι τὸ νέον σύνταγμα τῆς πολιτείας τῆς Κάτω Αὐστρίας ἀρχίζει διὰ προσευχῆς καὶ ἐπικλήσεως πρὸς τὸν προστάτην τοῦ αὐστριακοῦ ἔθνους ἅγιον Λεοπόλδον, προσθέτει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά :

«Ἐταί περίπου ἤρχιζεν ἄλλοτε καὶ τὸ Σύνταγμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ: «Εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίας καὶ Ἀδαιρέτου Τριάδος...» Ἄλλ' ἐπειδὴ ὡς γνωστόν, ἐγίναμεν ἔκτοτε σπουδαῖοι ἄνθρωποι, ὁ κ. Παπαναστασίου καὶ οἱ διάφοροι μεγάλοι ἄνδρες ποῦ ἐψήφισαν τὸ τελευταῖον Σύνταγμα, ἀπήλειπαν τὸ εὐσεβὲς προοί-

μιον ὡς ἄκρως ὀπισθοδρομικόν. 'Εφ' ᾧ καὶ πᾶμε πλέον... πρῶμα ;»

Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ πράγματος ἐνεποίησε κατάπληξιν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην. Ὑπῆρξε δὲ πραγματικὴ ἀποκάλυψις, ὅπου ἐθορυβήθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ ψηφίσαντες τὸ τελευταῖον σύνταγμα, διότι, ὡς ἀναφέρει εἰς τούτων ἐν αὐτῇ «Ἐστία», «μολονότι ἤμην καὶ ἐγὼ μέλος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ 1927, δὲν ἐνθυμοῦμαι καθόλου νὰ μᾶς ἀνεκινώθη ποτὲ ἐν τῇ Βουλῇ ὑπὸ τῶν κ.κ. ἡγετῶν τῶν ἀναλαβόντων τὴν σύνταξιν τοῦ νέου Συντάγματος, ὅτι θὰ ἀπληρίετο τὸ εὐλαβὲς ὅσον καὶ ἱστορικὸν προσόμιον» διότι βεβαίως θὰ τοὺς ἀπεδοκίμαζον οἱ περισσότεροι πανηγυρικῶς . . » καὶ ὁ γράφων εἰσηγέται τὴν γνώμην «νὰ κληθῶν καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ κ.κ. πνευματικοὶ πατέρες τοῦ Συντάγματος νὰ δώσουν ἐξηγήσεις ἐπὶ τῆς ἀνεξηγήτου καὶ κατ' ἐμὲ ἐσκεμμένης προσβολῆς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.». Κληρικός δέ τις ἐπιστέλλων ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀποκάλυψος εἰς τὴν «Ἐστίαν» σημειοῖ ὅτι εἶνε ἡ πρώτη φορὰ κατ' ἣν ἐφιστᾶται ἡ προσοχὴ τοῦ κοινοῦ ἐπὶ τῆς ἀπαισίας ταύτης πράξεως. Οὐδεὶς—λέγει— θὰ ἐφραντάζετο, ὅτι ἦτο ποτὲ δυνατόν οἱ ἀντιπρόσωποι ἑνὸς λαοῦ κατ' ἔξοχὴν εὐσεβοῦς καὶ φιλοθρήσκου, ὡς ὁ Ἑλληνικός, νὰ ἀποτολμήσουν τοιαύτην ἀνήθικον ἱεροσυλίαν, καταργοῦντες διὰ μᾶς μονοκονδυλίᾳ τὸ εὐλαβὲς προσόμιον τοῦ Συντάγματος, εἰς ἐνδειξιν τῆς πρὸς τὰ θεῖα περιφρονήσεώς των». Νομίζει δὲ ὁ αὐτὸς ὅτι «ἡ πρῶξις αὕτη, ἔστω καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποκαλυφθεῖσα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀπομεινῇ ἀσιγημάτιστος ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὁ ὅποιος—ἐὰν ἐξαίρεση κανεῖς τοὺς ἀντιχριστοὺς τοῦ κόμματος τῆς Μόσχας—βεβαίως δὲν ἔδωκε ποτὲ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους του τὸ δικαίωμα νὰ προσβάλουν τὰς θρησκευτικὰς του παραδόσεις».

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Ἱερά Σύνοδος συνήλθεν εἰς δύο συνεδρίας κατὰ τὴν λήξαν ἑβδομάδα, τὴν Τρίτην καὶ σήμερον Σάββατον, χθὲς δὲ συνήλθε καὶ τὸ Πρωτόδικον Συνοδικὸν Δικαστήριον.

—Ἡ Ἱερά Σύνοδος θερμῶς συνέστησε δι' ἐγκυκλίου αὐτῆς πρὸς τοὺς Σεβ. Ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ δι' αὐτῶν πρὸς τὸν ἐπ' αὐτοὺς κληρὸν τὴν καλλίστην πραγματείαν τοῦ ἱεροκήρυκος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σπάρτης Ἀρχιμ. Μελετίου Γαλανοπούλου «περὶ ἡμερολογίου καὶ Πάσχα»

—Μετὰ σχετικὴν πρότασιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας περὶ προσαρτήσεως τοῦ ἐν Κλεισοῦρᾳ μονυδρίου «Ἁγίας Ἐλεούσης» εἰς τὴν ἰ. μονὴν «Κατερινοῦς» ἡ Ἱ. Σύνοδος παρεκάλεσε τὸ Ὑπουργεῖον παιδείας καὶ θρησκευμάτων, ὅπως προβῆ εἰς τὴν τῶν δεόντων πρὸς τοῦτο ἐνέργειαν.

—Ἡ Ἱ. Σύνοδος κατόπιν τηλεγραφικῆς διαμαρτυρίας πρὸς αὐτὴν τῶν ἐθνικιστικῶν ὀργανώσεων Θεσσαλονίκης διὰ τὴν ἀνέγερσιν κινηματογράφου παραπλευρῶς καὶ ἐντὸς τοῦ προαυλίου τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Ἐλεούσης ἐξέφρασε τὴν λύπην αὐτῆς πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ παρεκάλεσεν αὐτό, ὅπως ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα πρὸς ματαίωσιν τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ κυρίου τούτου.

—Μετὰ σχετικὴν πρότασιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σερρών ἐπέτρεψεν ἡ Ἱ. Σύνοδος τὴν εἰς ἱερέα χειροτονίαν τοῦ Γεωργίου Ἀθ. Τάνιου διὰ τὸ ξενόφωνον χωρίον Μελενικίτσιον.

—Ἡ Ἱ. Σύνοδος μετὰ σχετικὴν πρότασιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σερρών περὶ διορισμοῦ ὡς ἱεροκήρυκος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει τοῦ πτυχιούχου τῆς Θεολ. Σχολῆς Χάλκης ἱεροδιακόνου Βασιλείου Καρδαμένη παρεκάλεσε τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ὅπως ἐνεργήσῃ πρὸς τοῦτο τὰ δέοντα.

—Ὁ κ. Λεωνίδας Φιλιππίδης, διδάκτωρ τῆς Θεολογίας, ὑποβάλων εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου διατριβὴν ἐπὶ ὑψηλοῦ ἀπὸ τὸν τίτλον «Ἡ περὶ θλίψεως καὶ λυτρώσεως θεωρία τῆς Βεδάντα» καὶ ὑποστάς εὐδοκίμως ἐνώπιον αὐτῆς τὴν κατὰ τὸν πανεπιστημιακὸν νόμον δοκιμασίαν, μετὰ τὸ τῇ παρελθούσῃ Δευτέρᾳ διδαχθῆν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς φοιτητὰς ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν παραδόσεων τῆς Θεολ. Σχολῆς μάθημα ἐπὶ τοῦ θέματος «Ἡ παράστασις «ταμποῦ» καὶ αἱ συνέπειαι αὐτῆς διὰ τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν ἠθικὴν», ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς Σχολῆς τῆς παρελθούσης Δευτέρας ἐψηφίσθη ὑπ' αὐτῆς ὑψηγῆς τοῦ μαθήματος τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων.

—Ὁ σ. Μητροπολίτης Φωκίδος κ. Ἰωακείμ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Χριστ. Κοινωνικὴν Ἐνωσιν δρχ. 600 ὑπὲρ τοῦ Ἀντικαρκινικοῦ Ἰνστιτούτου.

—Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος κ. Ἰεζεκιὴλ προσέφερεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου δρχαμῶν Πεντήκοντα χιλιάδας πρὸς συνέλιαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ταμείου Πατρολογίας Migne ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ αὐδίου Μητροπολίτου Λαρίσης Δωροθέου τοῦ Σχολαρίου. Τὸ Πανεπιστήμιον ἀποδεχθῆν τὴν δωρεάν δι' ἐγγράφου ἠχαρίτητος τὸν Σεβ. Θεσσαλιώτιδος. Ἡ δὲ Θεολογικὴ σχολὴ ἀνέθεσε τὴν ἐπιστάσιαν τῆς ἐκδόσεως εἰς τὸν Καθηγητὴν κ. Κ. Δουβουνιώτην.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπένευεν εἰς τὴν Α.Μ. τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας κ. Παῦλον τὸν μεγαλόσταυρον τοῦ Σωτήρος διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνάς του καὶ τὴν εὐνοίαν, δι' ἧς περιβάλλει τοὺς ἐν τῷ κλίματι τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἑλληνοφώνους ὀρθοδόξους. Ἰὸ παράσημον ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Πατριάρχην ὁ ἐν Βηρυτῷ ἑλληγ Γενικὸς Πρόξενος ἐν δεξιῶσι ἐντὸς τῆς πατριαρχικῆς αἰθούσης.

ΕΚΠΟΙΗΣΙΣ ΙΕΡΟΥ ΑΜΒΩΝΟΣ

Ἡ Ἐφορεία τοῦ Πανεπιστημιακοῦ Ναοῦ ἐκποιεῖ τὸν ἄμβωνα αὐτοῦ ἀρχικῆς ἀξίας 80.000 περίπου δραχμῶν, ἀντὶ 25.000. Ὁ ἄμβων εἶνε μαρμαρίνος, εἰς ἀρίστην κατάστασιν καὶ πλουσίως κεκοσμημένος διὰ διαφόρων γλυπτῶν καὶ ἀρίστης τέχνης ἱερῶν εἰκόνων τῶν Εὐαγγελιστῶν. Πληροφορίαι ἐν τῷ Ναῷ τῆς Καπνικαρέας.

ΑΜΒΩΝ

ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδίδεται ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1934
Περιέχει δὲ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου δι' ἐκάστην Κυριακὴν

Συντάκτης: Μιχ. Γαλανός
Γραφεῖα: Παρὰ τῇ Ἱ. Συνόδῳ

Συνδρομαί: Διὰ τὰς μονὰς καὶ τοὺς ναοὺς δρχ. 50
Διὰ τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς ἰδιώτας > 30

Διὰ τὸ ἐξωτερικὸν σελ. 4
Διὰ τὴν Ἀμερικὴν δολλ. 1
Τὸ φύλλον δρχ. 2

Τύποις «Φοῖνικος», ὁδὸς Σταδίου 44, Ἀθήναι